

Рядінська Валерія Олександрівна

*доктор юридичних наук, професор,
завідувач лабораторії проблем правового та організаційного забезпечення діяльності міністерства Державного науково-дослідного інституту Міністерства внутрішніх справ України
ORCID: 0000-0002-2210-5933*

**КРИПТОВАЛЮТА:
СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ
ФІНАНСОВО-ПРАВОВОЇ ПРИРОДИ**

У науковій роботі позначено сучасні певні підходи до визначення фінансово-правової природи криптовалюти. Підкреслено: якщо криптовалюти – це електронні гроші, то подальший розвиток правового забезпечення обігу електронних грошей має враховувати й особливості криптовалют та їх обігу як специфічного виду таких грошей; якщо криптовалюти розглядати як грошовий сурогат, то необхідно заборонити їх обіг з метою уникнення негативних наслідків використання такого сурогату.

Ключові слова: криптовалюта, гроші, електронні гроші, грошовий сурогат.

Ryadinska Valeriia

*Doctor of Juridical Sciences, Full Professor,
Head of the Research Laboratory for Legal and Organizational Support
of the Ministry of the State Research Institute of the Ministry of Internal
Affairs of Ukraine
ORCID: 0000-0002-2210-5933*

CRYPTOCURRENCY: MODERN APPROACHES TO DEFINITION FINANCIAL AND LEGAL NATURE

The scientific work identifies certain modern approaches to determining the financial and legal nature of cryptocurrency. It is emphasized: if cryptocurrencies are electronic money, then the further development of legal support for the circulation of electronic money should take into account the peculiarities of cryptocurrencies and their circulation as a specific type of such money; if cryptocurrencies are considered as a monetary surrogate, it is necessary to prohibit their circulation in order to avoid the negative consequences of using such a surrogate.

Keywords: cryptocurrency, money, electronic money, monetary surrogate.

В умовах сьогодення активного розповсюдження та використання набувають різного роду криптовалюти: Bitcoin, Lifecoin, Peercoin, Primecoin, Freicoïn, Namecoin, Quark, WebMoney, Ripples, Stellar Nxt, Dogocoïn, PRCoïn та ін. (наразі їх більше 500) [1]. Серед такого різноманіття саме Bitcoin залишається найрозповсюдженішою криптовалютою, оскільки Bitcoin належить 77% капіталізації всіх світових криптовалют; частка Ripples складає 16%, а Lifecoin – 4,5%, а всі інші валюти розділяють лише 2,5% [2, 112].

Незважаючи на таку розповсюдженість, фінансово-правова природа криптовалют до сьогодні є невизначеною. Окремі аспекти цього питання розглядалися в роботах Р. Коена, А. Гринспанса, Е. Мака, Д.С. Вахрушева, О.В. Железова, О.П. Демидова, О.В. Квітки, О.І. Зайцевої, О.П. Чунарева, А.Т. Хідзева, П.М. Шуста та ін. Водночас, одноставного підходу до її розуміння не вироблено. Таке становище обумовлено низкою факторів: новизною відносин щодо обігу криптовалют; ризиками їх використання; проблемами безпеки; складністю у відповіді на питання: чи можна криптовалюти вважати новим видом електронних грошей чи грошовим сурогатом; відсутністю чіткого та єдиного законодавчого закріплення правового статусу таких валют; відсутністю офіційного курсу Bitcoin або інших криптовалют щодо фіатних національних валют (їх курс визначається під час торгів на віртуальних Bitcoin-біржах та обмінних майданчиках).

Разом із тим у багатьох країнах намагаються вирішити питання щодо їх правової природи. Так, у Німеччині криптовалюти визначаються як «приватні кошти», які можуть використовуватися в якості оплати і замінювати традиційну валюту в цивільно-правових договорах [3]. У Канаді та Нідерландах криптовалюти розглядаються як електронні гроші [4, 4], у США дотримується позиції, що криптовалюти це «...валюта, або ж інша форма грошей» [5]. У Швейцарії криптовалюти визнаються спеціальним видом валют – цифровою валютою, яка має такий самий правовий статус, що й національна валюта цієї країни (швейцарський франк) [6]. Що стосується Китаю, Індії, Індонезії та інших країн, то криптовалюти визнані у них як грошовий сурогат, а загалом їх обіг заборонений [7; 8].

Очевидно, що від того, під яким кутом зору ми будемо розглядати криптовалюту, будуть залежати у кінцевому підсумку правила її обігу: якщо криптовалюти – це електронні гроші, то подальший розвиток правового забезпечення обігу електронних грошей повинен враховувати й особливості криптовалют та їх обігу як специфічного виду таких грошей; якщо ж криптовалюти – грошовий сурогат, то необхідно заборонити їх обіг з метою уникнення негативних наслідків використання такого сурогату.

Показово, що низка вчених твердять, що криптовалюти являють собою специфічний вид електронних грошей, оскільки електронними грошима в широкому розумінні є грошові зобов'язання емітента в електронному вигляді, що знаходяться у розпорядженні користувача, які повинні відповідати таким критеріям: фіксуються і зберігаються на електронному носії; випускаються емітентом при отриманні від інших осіб грошових коштів в обсязі, не меншому, ніж емітована грошова вартість; приймаються як засіб платежу іншими (крім емітенту) особами [4, 6]. При цьому вони виокремлюють такі ознаки криптовалюти: 1) децентралізований характер (оскільки в процесі утворення нових одиниць криптовалют задіяні сили мільйонів учасників, об'єднаних в піринговій мережі, де немає центрального серверу, весь обсяг роботи з обліку та зберігання історії транзакцій розподіляється між усіма учасниками); 2) анонімність платників (ідентифікація власників та фіксація факту їх зміни ґрунтуються на

сучасних засобах криптографічного захисту, які неможливо «зламати» чи «обійти» сучасними технічними засобами); 3) технічно криптовалюти є зашифрованим спеціальною програмою кодом, який фіксується, зберігається на електронному носії та приймається як засіб платежу [4, 5].

Інша група науковців доводять, що криптовалюти мають визначатися як грошовий сурогат. Таку точку зору вони обґрунтовують із урахуванням аналізу Bitcoin як криптовалюти, що: 1) становить собою електронну грошову одиницю, віртуальний засіб для взаєморозрахунків та накопичення; 2 не «прив'язаний» до жодної національної валюти; 3) в основі Bitcoin полягає «пінгвовий принцип», що обумовлює децентралізацію Bitcoin, тобто його відгороджування від адміністрування з боку будь-яких державних органів; 4) не має реальної забезпеченості [9, 48]. Вважаємо, що визначення криптовалют як «грошового сурогату» є не зовсім вірним і коректним. Проте чи можна віднести криптовалюту до електронних грошей?

Як видається, для визначення фінансово-правової природи криптовалюти найбільш доречними і логічним є застосування функціонального підходу. Це передбачає проведення аналізу функції грошей, якими є: міра вартості, засіб накопичення, засіб обігу, засіб платежу та «світові гроші». Екстраполюючи такий підхід стосовно криптовалюти можна констатувати, що за їх допомогою можливо забезпечити масштаб цін, тобто вимірювати вартість різноманітних товарів, в результаті чого такі товари можуть бути порівняні між собою і обміняні. Це означає, що криптовалюти виконують функцію міри вартості. За допомогою криптовалют можливо зберігати частину отриманих доходів з метою їх використання в майбутньому. Це свідчить про те, що криптовалютам притаманна функція засобу накопичення. Далі, за допомогою криптовалют можливо розрахуватися за товари, вони виступають посередниками у процесі обігу товарів, тобто криптовалютам притаманна функція обігу грошей. Окрім того за допомогою криптовалют можна не лише придбати товари, але й здійснювати платежі, тобто їм притаманна функція засобу платежу. І нарешті, криптовалюти, вирогідно, можуть виконувати функцію «світових грошей», ніж будь-які інші види грошей. Саме криптовалюти мають

певні особливості (анонімність використання, що може бути порівняна з готівковими грошовими коштами; використання в режимі онлайн, внаслідок чого операції з ними займають мало часу; зниження витрат грошового забезпечення; низькі вимоги до забезпечення безпеки тощо), які дозволяють їм здійснювати функцію «світових грошей» навіть ефективніше, ніж традиційним грошам [10, 49]. При цьому на курс криптовалют не впливають політичні умови бо діяльність центральних банків різних країн, а залежить виключно від попиту та пропозиції (обсяг попиту залежить від того, скільки товарів та послуг можна придбати на неї, а пропозиція жорстко обмежена), а отже, неминуче стане новою світовою валютою посткапіталістичної системи глобального світу [11, 47].

Таким чином, криптовалюти виконують функцію міри вартості, засобу накопичення, обігу, засобу платежу, світових грошей. За їх допомогою можливо: зберігати частину отриманих доходів з метою їх використання в майбутньому; розрахуватися за товари, вони виступають посередниками у процесі обігу товарів; як придбати товари, так і здійснювати платежі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Обзор цифровых валют. URL: http://www.prostobank.ua/internet_banking/stati/obzor_tsifrovyyh_kriptovalyut
2. Демидов О. П. Связанные одним блокчейном: обзор международного опыта регулирования криптовалют. *Индекс безопасности*. 2014. № 2. С. 41–56.
3. Германия признала Bitcoin. URL: <http://www.vestifinance.ru/articles/31342>
4. Вахрушев Д. С. Криптовалюта як феномен сучасної інформаційної економіки: проблеми теоретичного осмислення. *Науковедение*. 2014. Вип. 5. С. 4–15.
5. Court officially declares Bitcoin a real currency. URL: <http://rt.com/usa/bitcoin-sec-shavers-texas-231/>
6. Биткойн в Швейцарии – криптовалютный рай? URL: <http://www.coinfox.ru/faq/4071-bitcoin-v-shvejtsarii>
7. ЦБ Китая запретил банкам операции с Bitcoin. URL: <http://www.vedomosti.ru/finance/news/19690711/cb-kitaya-zapretil-bankam-operacii-s-bitcoin#ixzz2myQN49z2>

8. ЦБ РФ приравнял обмен биткоинов к сомнительным операциям. URL: <http://www.interfax.ru/business/354207>

9. Никитин К. В. Обращение биткойнов в условиях правовой неопределенности. *Юридическая работа в кредитной организации*. 2014. № 3. С. 48–53.

10. Строителева Е. В. Электронные деньги: виды, сущность и перспективы развития. *Дискуссия. Политематический журнал научных публикаций*. 2014. № 6 (47). С. 54–61.

11. Проценко А. Т. Правовий статус віртуальних валют: світовий досвід та українські реалії. *Право і суспільство*. 2016. № 2. С. 130–134.

REFERENCES

1. Obzor tsifrovyykh valyut. URL: http://www.prostobank.ua/internet_banking/stati/obzor_tsifrovyyh_kriptovalyut [in Russian].

2. Demidov O. P. (2014). Svyazannyye odnim blokcheynom: obzor mezhdunarodnogo opyta regulirovaniya kriptovalyut. *Indeks bezopasnosti - Safety Index*, 2, 41–56 [in Russian].

3. Germaniya priznala Bitcoin. URL: <http://www.vestifinance.ru/articles/31342> [in Russian].

4. Vakhrushev D. S. (2014). Kriptovalyuta yak fenomen sovremennoy informatsionnoy ekonomiki: problemy teoreticheskogo osmysleniya. *Naukovedeniye - Science of Science*, issue 5, 4–15 [in Russian].

5. Court officially declares Bitcoin a real currency. URL: <http://rt.com/usa/bitcoin-sec-shavers-texas-231/> [in English].

6. Bitkoin v Shveysarii – kriptovalyutnyy ray? URL: <http://www.coinfox.ru/faq/4071-bitkoin-v-shveysarii> [in Russian].

7. TsB Kitaya zapretil bankam operatsii s Bitcoin. URL: <http://www.vedomosti.ru/finance/news/19690711/cb-kitaya-zapretil-bankam-operatsii-s-bitcoin#ixzz2myQN49z2> [in Russian].

8. TsB RF priravnyal obmen bitkoinov k somnitelnym operatsiyam. URL: <http://www.interfax.ru/business/354207> [in Russian].

9. Nikitin K. V. (2014). Obrashcheniye bitkoynov v usloviyakh pravovoy neopredelennosti. *Yuridicheskaya rabota v kreditnoy organizatsii - Legal work in a credit institution*, 3, 48–53 [in Russian].

10. Stroiteleva E. V. (2014). Elektronnyye dengi: vidy, sushchnost i perspektivy razvitiya. *Diskussiya. Politematicheskij zhurnal nauchnykh publikatsiy - Discussion. Polythematic journal of scientific publications*, 6 (47), 54–61 [in Russian].

11. Protsenko A. T. (2016). Pravovy status virtualnykh valiut: svitovyi dosvid ta ukraïnski realii. *Pravo i suspilstvo - Law and society*, 2, 130–134 [in Ukrainian].